

Vydává Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. – Vedoucí redaktorka: PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D.; zástupce vedoucí redaktorky: Mgr. Jan Chromý, Ph.D.; výkonný redaktor: PhDr. Ondřej Dufek; redaktorka anglických textů: Mgr. Tamah Sherman, Ph.D.

Členové odborné rady: doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.; PhDr. Jan Balhar, CSc.; Prof. Dr. Neil Berniel; doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.; Prof. Dr. Markus Giger; doc. PhDr. Zdeňka Hladká, Dr.; PhDr. Mláda Homolková, Ph.D.; prof. PhDr. Milan Jelínek, CSc.; prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.; prof. PhDr. Radoslava Kvapilová Brabcová, CSc.; PhDr. Jana Matušová, CSc.; Prof. Dr. Marek Nekula; PhDr. Ivana Svobodová; PhDr. Ludmila Uhlířová, CSc.; dr. h. c.; doc. PhDr. Jan Volín, Ph.D.

Adresa redakce: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Letenská 4, 118 51 Praha 1, tel.: 225 391 445. Vydavatelská spolupráce: Marcela Hladíková, tiskne ERMAT Praha.

© Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

OBSAH

Články

● <i>Markéta Pravdová</i> , Psaní velkých písmen v češtině – výsledky dotazníkového šetření	1
● <i>Ivana Svobodová</i> , Názory respondentů v dotazníku na psaní velkých písmen	17
<i>Adam Kříž – Hana Prokůšová</i> , Užívání zástupných názvů jako věcný a pravopisný problém	36
P o s u d k y a z p r á v y	
<i>Robert Adam, Milan Harvalík, Ondřej Koupil, Václav Peribok, Vladimír Šmilauer, Irena Vaňková</i> , Kruh přátel českého jazyka v akademickém roce 2011/2012	50
D r o b n o s t i	
<i>Anna Černá, Šerpa</i>	54
<i>Kamila Smejkalová, Červená karkulka</i>	58
Z d o p i s ů j a z y k o v é p o r a d n ě	60

MARKÉTA PRAVDOVÁ

Knihovna FF MU Brno

2571303712

Psaní velkých písmen v češtině – výsledky dotazníkového šetření¹

Capitalization in Czech – questionnaire survey results

The paper presents the results of the sociolinguistic survey *Capitalization in Czech*. The survey was conducted by the Department of Language Culture, Institute of the Czech Language, Czech Academy of Sciences, from January 1 to June 30, 2012. The aim of the questionnaire survey was to monitor the knowledge of the current capitalization codification as well as the attitudes towards capitalization and possible changes in codification. The survey yielded 12,308 completed questionnaires (from 18,646 participants). The capitalization rules for names included in the survey were known to 59 % of the participants. A statistical analysis of the survey data revealed both differing levels of the capitalization rules knowledge among individual groups of participants, as well as conservative attitudes (86 % of the participants preferred the preservation of the current codification).

Key words: capital letter, capitalization, codification, common noun, orthography, proper noun, The Rules of Czech Orthography, sociolinguistic research, usage

Klíčová slova: velké písmeno, psaní velkých písmen, kodifikace, apelativum, pravopis, proprium, Pravidla českého pravopisu, sociolingvistický výzkum, úzus

„Ze psaní velkých písmen se někdy dělá až příliš velká věc. Myslím, že naše pravidla pro psaní velkých písmen jsou přehlédná a srozumitelná. Občas uděláme chybu každých, jsme jen lidé. Někteří z nás ale pravidla neznají vůbec a dělají v psaní velkých písmen chyby stále...“

Přílišná volnost (nejen ve způsobu používání jazyka) bývá, podle mého názoru, často spíše kontraproductivní. Než budeme dělat změny v pravidlech, měli bychom se je nejdříve všichni naučit!“
respondentka dotazníkového průzkumu, žena, redaktorka, 31 let

Psaní velkých písmen je tradičně vnímáno jako nejproblematictější oblast českého pravopisu. O tom svědčí mj. četnost dotazů adresovaných jazykové poradně Ústavu pro jazyk český AV ČR (ÚJČ). Jedním z důvodů, proč je v praxi psaní velkých písmen nejednotné a chybuje se v něm, může být neznalost či neschopnost porozumět dané problematice už při školní výuce. Dále je nutno poznamenat, že platná Pravidla českého pravopisu (z r. 1993, rozšířené vydání z r. 1999, dále jen PČP) nepřinášejí úplný popis všech zásad psaní velkých písmen a problematičtějších typů. Naposledním

¹ Příspěvek vznikl s podporou grantového projektu GA ČR *Psaní velkých písmen v češtině* (reg. č. P406/11/2017).

důvodem je zajisté také vývoj samotného jazyka a jeho kontakt s jinými jazyky: velká písmena se postupně prosazují u pojmenování, ve kterých se v minulosti psala písmena malá.

V současné době řeší oddělení jazykové kultury ÚJČ projekt *Psaní velkých písmen v češtině* (řešitelka I. Svobodová, reg. č. P406/11/2017, GA ČR, 2011–2013). Cílem projektu je zjistit, které pojmenovací typy v PČP nejsou popsány dostatečně, popř. které v nich zcela chybějí. U vybraných jevů bude konfrontován doporučený způsob psaní s územ (např. s daty v Českém národním korpusu a na internetu). Výsledným výstupem projektu bude vypracování co nejpodrobnějších zásad psaní velkých písmen a kolektivní monografie k danému tématu.

V tomto příspěvku představíme výsledky výzkumu, který letos ÚJČ realizoval ve spolupráci se společností Factum Invenio. Oddělení jazykové kultury ÚJČ sestavilo dotazník, jehož pomocí zjišťovalo znalost současné kodifikace psaní velkých písmen a postoje k této pravopisné oblasti i k možným kodifikačním změnám. Výzkum byl kvantitativní a probíhal metodou anketního šetření – prostřednictvím dotazníku vystaveného na internetových stránkách ÚJČ nebo vytištěného na papíře. Při sběru dat v období 1. 1. – 30. 6. 2012 se podařilo od respondentů získat celkem 18 646 dotazníků. Pro validní sociologickou analýzu byly použity pouze kompletně vyplněné dotazníky, tj. ty, v nichž respondenti uvedli i relevantní sociodemografické údaje, proto v následujících tabulkách N = 12 308 (z toho 12 132 dotazníků vyplněných online a 176 dotazníků vytištěných).

Kromě otázek mapujících znalost psaní velkých písmen v češtině a postoje k této pravopisné oblasti byli respondenti dotazováni rovněž na své pohlaví, věk a profesní vztah k češtině. Soubor účastníků průzkumu tvořilo 44 % mužů a 56 % žen. Podle věkové struktury byla necelá polovina respondentů ve věkovém rozmezí 15–29 let (45 %) a necelá třetina byla ve věkové skupině 30–44 let (32 %). Respondenti ve věku 45–59 let tvořili zhruba šestinu souboru (16 %), respondenti starších 60 let byla zhruba jedna patnáctina (necelých 7 %).

Jak ukazuje tabulka 1, v souboru respondentů byly zastoupeny čtyři početně silné kategorie:

1. profesionální uživatelé, kteří se přímo zabývají výzkumem, studiem a užíváním českého jazyka – bohemisté z vysokoškolského či akademického prostředí, vysokoškolští studenti bohemistiky, učitelé češtiny na středních a základních školách (11 %);
2. profesionální uživatelé, kteří s českým jazykem bezprostředně pracují ve své praxi – jazykoví redaktori, korektori, překladatelé, novináři, pracovníci v médiích a v oblasti public relations, tj. vztahů s veřejností (PR), spisovatelé, administrativní pracovníci a právníci (27 %);

Filozaická fakulta, Ústřední knihovna	
PHIL.Č.	0711-13
SIGN.	0201/9C (4013)
SVATČ.	135792

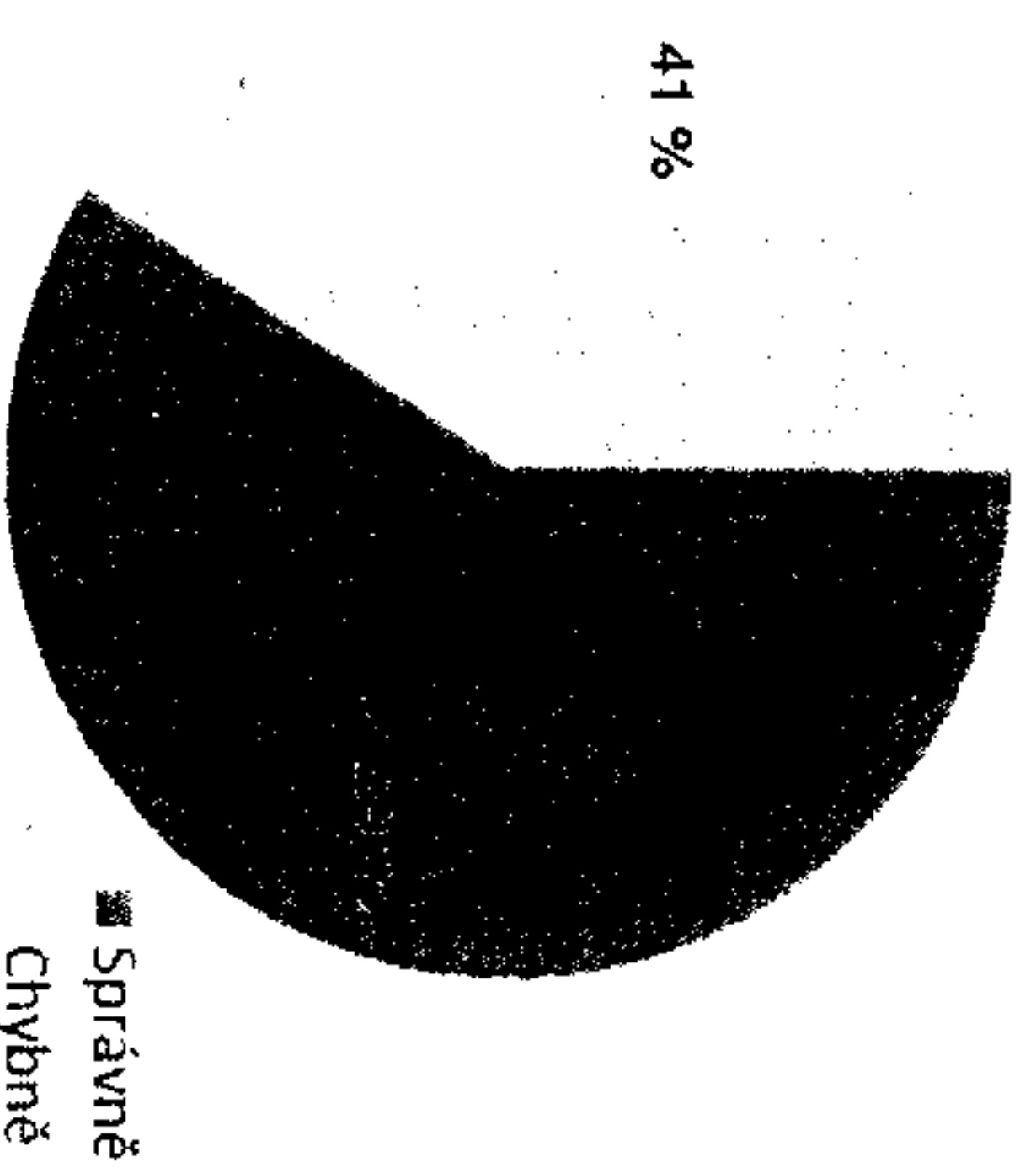
		N = 12308	%	
Pohlaví	Muž	5374	43,7	
	Žena	6934	56,3	
Věk	15–29 let	5580	45,3	
	30–44 let	3908	31,8	
	45–59 let	2012	16,3	
	60 let a více	808	6,6	
Profesní/studijní vztah k češtině	Profesionál – škola	VŠ pedagog, akademický pracovník – profesionální bohemista	97	0,8
		VŠ student bohemistiky	544	4,4
		Učitel češtiny	704	5,7
	Profesionál – praxe	Jazykový redaktor, korektor, překladatel	863	7,0
		Novinář, pracovník v médiích a PR, spisovatel	575	4,7
		Administrativní pracovník, právník	1879	15,3
	Ostatní – škola	VŠ pedagog, akademický pracovník – nebohemista	435	3,5
		Student jiného oboru než bohemistiky	2649	21,5
	Ostatní – praxe	Ostatní profese	4562	37,1

Tab. 1 Struktura souboru respondentů

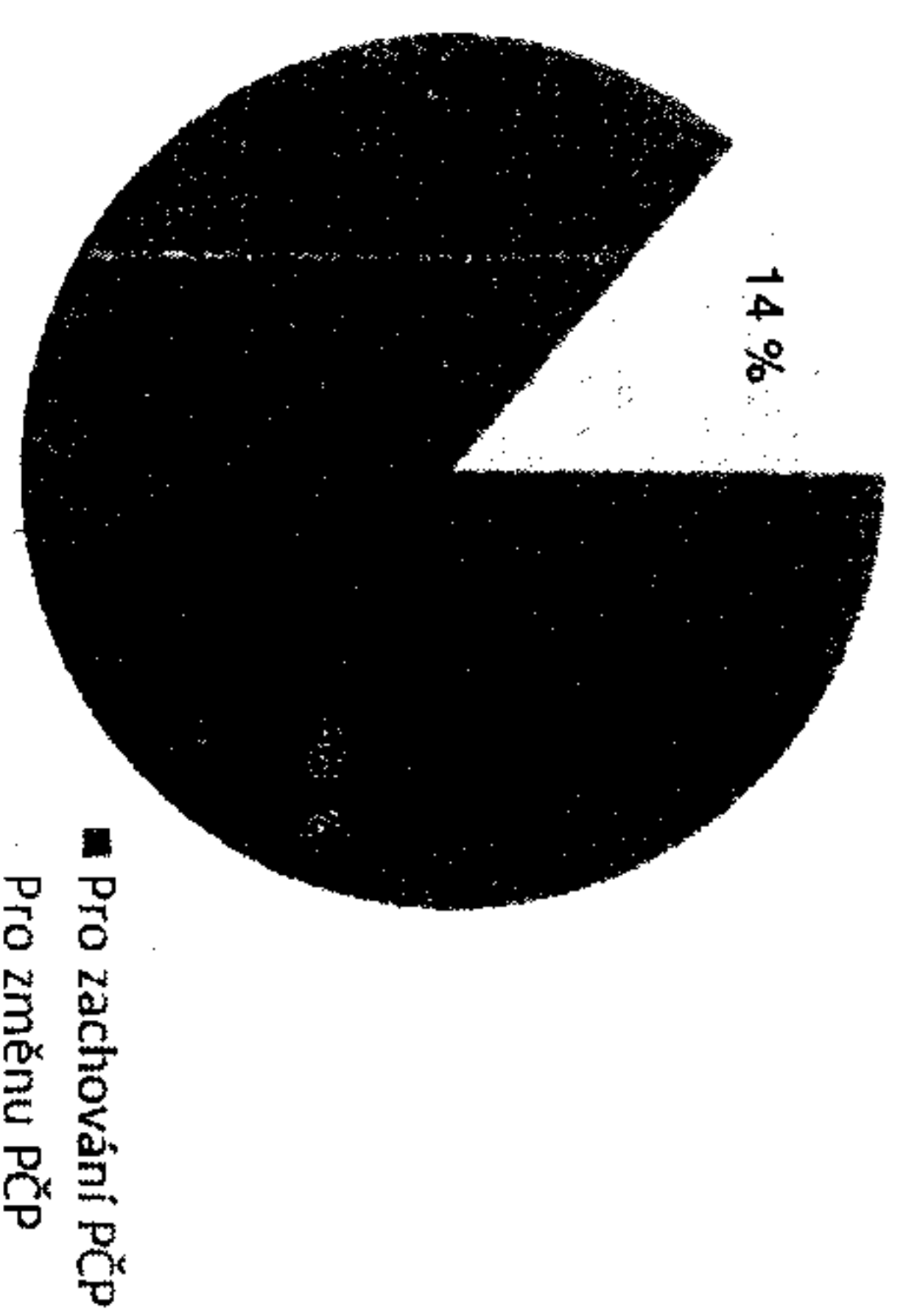
3. uživatelé, kteří se v praxi českým jazykem na odborné či profesionální úrovni nezabývají, ale mají vztah ke školnímu prostředí, kde se znalost kultivované češtiny předpokládá či vyžaduje – univerzitní a akademičtí pracovníci z jiných než bohemistických oborů, vysokoškolští studenti nebohemisté, středoškolští studenti (25 %);
4. uživatelé z ostatních profesí, u nichž z hlediska povolání není možné identifikovat míru aktivního užívání českého jazyka a nutnost znalosti PČP (37 %).
Lze konstatovat, že 38 % respondentů patřilo k uživatelům, kteří mají profesionální vztah k českému jazyku.

Hlavní zjištění

V první části výzkumného šetření, věnované testování znalosti správného psaní velkých a malých písmen v českém jazyce, se ukázalo, že pravidla pro psaní velkých písmen v češtině znalo 59 % z celkového počtu respondentů. Ve srovnání odpovědí podle profesního zaměření respondentů prokázali největší znalost učitelé češtiny na základních a středních školách (průměrně 81 % správných odpovědí). Nejvíce při vyplňování dotazníků chybovali administrativní pracovníci a právníci (55 % správně

Graf 1 Psaní velkých písmen v češtině – celkový poměr správných a chybných odpovědí

Graf 2 Psaní velkých písmen v češtině – celkový poměr respondentů pro zachování současných pravidel psaní velkých písmen a pro jejich změnu

ných odpovědí) a skupina „ostatní profese“ (54 % správných odpovědí). Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že dotazník vyplňovali většinou lidé, kteří se o český jazyk z nějakého důvodu více zajímají (dotazník vyplňovali online na internetových stránkách Ústavu pro jazyk český AV ČR), lze se domnívat, že v celkové populaci ČR by toto procento mohlo být nižší.

Druhá část šetření si kladla za cíl podrobněji zjistit, zda lidé více podporují zachování soudobých PČP, nebo si naopak přejí zavedení změn v pravidlech pro psaní velkých a malých písmen v českém jazyce. Statistická analýza získaných dat ukázala, že celkem 86 % respondentů si změnu PČP v psaní velkých a malých písmen nepřeje. K této variantě se nejvíce hlásili učitelé češtiny na základních a středních školách (92 %) a jazykoví redaktori, korektori a překladatelé (91 %). Změnu PČP v konkrétních typech pojmenování by navrhlo 16,5 % bohemistů z vysokoškolského a akademického prostředí.

Dotazník – část 1: Testování znalosti psaní velkých písmen v češtině

První část dotazníku o psaní velkých písmen v češtině obsahovala šest otázek, týkajících se psaní velkých písmen v různých víceslovných názvech. Otázky byly zaměřeny na pravopisné problematiku typy, na něž se často ptají tazatelé jazykové poradny ÚJČ, a na jevy, které se v úzu často vyskytují v podobě neodpovídající současné kodifikaci:

1. názvy organizací obsahující podstatné jméno obecné a vlastní jméno v nominativu (typ *hotel Pyramida*),
2. názvy organizací obsahující podstatné jméno obecné a předložkové spojení (typ *kavárna U Hrnečka*),

3. názvy náměstí, ulic, tříd, mostů, nábřeží atd. tvořené podstatným jménem obecným a vlastním jménem v genitivu (typ *náměstí Míru*),
 4. názvy náměstí, ulic, tříd, mostů, nábřeží atd. obsahující podstatné jméno obecné a vlastní jméno tvořené víceslovným genitivním pojmenováním (typ *nábřeží Protifašistických bojovníků*),
 5. víceslovné názvy počínající číslovkou (typ *12. všesokolský slet*),
 6. názvy některých dokumentů (typ *kupní smlouva*).
- Respondenti měli vždy označit jednu z nabízených variant zápisu, o níž se domnívali, že je správná a odpovídá platným PČP. Byli požádáni, aby svou volbu čimili na základě vlastního uvážení, tedy bez pomoci PČP.

	N	%
Bydlím v <i>Hotelu Pyramida</i> .	75	0,6
Bydlím v <i>Hotelu Pyramida</i> .	941	7,6
Bydlím v <i>hotelu Pyramida</i> .	11280	91,6
Bydlím v <i>hotelu pyramida</i> .	12	0,1
Celkem	12308	100,0

V první otázce měli dotázaní z předepsaných kombinací určit správnou verzi psaní velkých a malých písmen ve větě *Bydlím v hotelu Pyramida*. Správnou variantu označilo celkem téměř 92 % (jak mužů, tak žen), přičemž z učitelů češtiny tuto variantu zvolilo 97 %. Druhou nejčastější variantou, kterou určilo necelých 8 % lidí, bylo spojení *Hotel Pyramida*. Zbývající verze nezaškrtil téměř nikdo. Zajímavé srovnání nabízelo rozložení odpovědí podle věkové struktury respondentů. Nejvíce chybovali nejmladší respondenti (15–29 let), špatnou variantu označil průměrně jeden z deseti studentů nebohemistů.

	N	%
Pracuji v <i>Kavárně u Hrnečka</i> .	177	1,4
Pracuji v <i>kavárně u Hrnečka</i> .	114	0,9
Pracuji v <i>kavárně U Hrnečka</i> .	6938	56,4
Pracuji v <i>Kavárně u hrnečka</i> .	179	1,5
Pracuji v <i>Kavárně U Hrnečka</i> .	333	2,7
Pracuji v <i>kavárně u hrnečka</i> .	15	0,1
Pracuji v <i>Kavárně U hrnečka</i> .	360	2,9
Pracuji v <i>kavárně U hrnečka</i> .	4192	34,1
Celkem	12308	100,0

Ve druhé otázce měli respondenti určit správnou verzi psaní věty *Pracuji v kavárně U Hrnečka*. Zde si již nebyli tak jistí jako v předchozí otázce. Variantu odpovídající platným PČP označilo 56 % z nich, zároveň však třetina lidí zvolila variantu *Pracuji v kavárně U hrnečka*. Ostatní varianty byly vybírány v nepatrné míře.

Správnou odpověď volily častěji ženy (60 % z nich) a méně muži (52 % z nich). Podle věkového rozložení lze konstatovat, že správnou odpověď znalo nejvíce lidí ve věku 15–29 let (70 %), kteří mají ke znalosti současných PČP ze školy nejblíže. Ve starších věkových skupinách si již respondenti nebyli správnou odpovědí jisti. Nejčastěji chybovali lidé starší 60 let, pro které je patrně obtížnější navyknout si na změny v posledních PČP a pro psaní předložkových názvů používají ta pravidla, na něž byli zvyklí dříve (variantu *Pracuji v kavárně U Hrnečka* zvolilo 42 %, variantu *Pracuji v kavárně U hrnečka* zvolilo 48 %). Z hlediska nutné znalosti zásad českého pravopisu pro výkon povolání určovali správnou variantu nejčastěji profesionální bohemisté a studenti (jak češtiny, tak jiných oborů). Největší znalost této pravopisné oblasti prokázali opět učitelé češtiny (správně odpovědělo 84 %).

Rozporné výsledky řešení se objevovaly v kategorii uživatelů, kteří s českým jazykem pracují ve své profesi (např. ve skupině novinářů). Správnou odpověď znala jen polovina z nich.

Otázka 3: Kterou variantu považujete za správnou (tj. odpovídající platným PČP)?	N	%
Bydlím na náměstí míru č. p. 12.	21	0,2
Bydlím na Náměstí míru č. p. 12.	2818	22,9
Bydlím na Náměstí Míru č. p. 12.	4425	36,0
Bydlím na náměstí Míru č. p. 12.	5044	41,0
Celkem	12308	100,0

Ve třetí otázce měli dotazovaní zvolit správnou možnost psaní velkých písmen ve větě *Bydlím na náměstí Míru č. p. 12*. Ani zde nejsou výsledky zcela jednoznačné: variantu odpovídající platným PČP by zvolilo 41 % lidí, ale 36 % by napsalo obě složky pojmenování *Náměstí Míru* s velkým písmenem a 23 % respondentů by psalo *Náměstí míru*.

Správnou odpověď podle PČP volily častěji ženy (44 % z nich) a méně muži (37 % z nich).

Podíl správných odpovědí podle stáří respondentů nepřesáhl v žádné věkové skupině 50 %. Nejvíce správných odpovědí přišlo od lidí ve věkovém rozmezí 45–59 let (49 %). I mezi lidmi nad 60 let bylo více těch, kteří zvolili náležitou variantu (46 %). Z nejmladší věkové kategorie (15–29 let) zvolilo správnou odpověď

náměstí Míru 37 %. V této věkové kategorii by 38 % dotazovaných napsalo *Náměstí Míru* a 25 % *Náměstí míru*. Tyto výsledky tedy spíše vyvracejí představu, že by právě nejmladší respondenti měli mít díky školní docházce ke znalosti současných PČP nejbližší.

Z profesních skupin si zdaleka nejlépe vedli učitelé češtiny (správně 81 %). Studenti nebohemisté a lidé z „ostatních profesí“ se častěji přikláněli k variantě *Náměstí Míru* (42 %, resp. 40 %). Omylu se u těchto dvou skupin dopustili zhruba dva ze tří respondentů.

Otázka 4: Kterou variantu považujete za správnou (tj. odpovídající platným PČP)?	N	%
Bydlím na nábržeží Protifašistických bojovníků č. p. 23.	5891	47,9
Bydlím na Nabřeží protifašistických Bojovníků č. p. 23.	52	0,4
Bydlím na nábržeží protifašistických Bojovníků č. p. 23.	7	0,1
Bydlím na nábržeží Protifašistických Bojovníků č. p. 23.	555	4,5
Bydlím na Nabřeží protifašistických bojovníků č. p. 23.	3412	27,7
Bydlím na Nabřeží Protifašistických Bojovníků č. p. 23.	585	4,8
Bydlím na nábržeží protifašistických bojovníků č. p. 23.	41	0,3
Bydlím na Nabřeží Protifašistických bojovníků č. p. 23.	1765	14,3
Celkem	12308	100,0

Čtvrtá otázka nabízela osm variant kombinací psaní velkých a malých písmen ve větě *Bydlím na nábržeží Protifašistických bojovníků č. p. 23*. Správnou odpověď označilo 48 % respondentů. Druhou nejčastěji zmiňovanou byla verze *Nábřeží protifašistických bojovníků*, ke které se přiklonilo 28 % lidí.

Celkově volily správnou variantu častěji ženy (52 % z nich) než muži (43 % z nich).

Správnou odpověď označilo nejvíce respondentů ve věku 45–59 let (55 % z nich). Počet nechybujících lidí v ostatních věkových skupinách již nepřekročil 50 %. Nejhuře dopadla skupina nejmladších respondentů (15–29 let), která se sice pravopisu učila již podle současných PČP, ale správnou odpověď zatlulo jen 45 %. Téměř každý třetí z nich (31 %) se mylně domníval, že se píše *Nábřeží protifašistických bojovníků*.

Mezi profesními skupinami si nejlépe vedli učitelé češtiny (84 %), VŠ pedagogové nebohemisté a akademici pracovníci (72 %), jazykoví redaktori, korektori a novináři (64 %). Ve shodě s PČP dále odpověděla zhruba polovina novinářů, pracovníků v médiích, administrativních pracovníků, právníků a VŠ pedagogů nebohemistických oborů. Většina uživatelů z „ostatních profesí“ a studentů nebohemistů chybovala – v průměru odpověděli v souladu s platnými PČP pouze dva z pěti respondentů.

Otázka 5: Kterou variantu považujete za správnou (tj. odpovídající platným PČP)?	N	%
Sledují 12. všesokolský Slet.	295	2,4
Sledují 12. všesokolský slet.	5606	45,5
Sledují 12. Všesokolský slet.	5879	47,8
Sledují 12. Všesokolský Slet.	528	4,3
Celkem	12308	100,0

Pátá otázka testovací části dotazníku zkoumala, kolik lidí by správně napsalo větu *Sledují 12. všesokolský slet*. Náležitou odpověď zvolilo celkem 46 % dotázaných. O dvě procenta početnější byla skupina, která by napsala *Sledují 12. Všesokolský slet* (48 %).

Správnou variantu zahrlo mezi ženami 47 % a mezi muži 44 %.

Z hlediska rozložení odpovědí podle věku nutno konstatovat, že ve všech věkových skupinách dominovala verze *12. Všesokolský slet*, která není v souladu se současnými PČP. Častěji ji volili lidé z kategorie 60 let a více (55 %). V případě odpovědí ostatních věkových skupin byly poměry variant *12. všesokolský slet* vs. *12. Všesokolský slet* vyvážené (vždy však mírně ve prospěch varianty druhé, tj. ne-odpovídající PČP).

Podle profesního vztahu k českému jazyku volila správnou odpověď opět většina učitelů češtiny (67 %), jazykoví redaktori, korektoři a překladatelé (63 %), vysokoškolští pedagogové bohemisté a akademičtí pracovníci (59 %). Nejméně správných odpovědí v této skupině naopak přišlo od administrativních pracovníků a právníků (správně pouze 39 %), pracovníků „ostatních profesí“ (40 %) a od novinářů, pracovníků v médiích a PR (44 %). Právě tyto tři skupiny nejčastěji označovaly chybně variantu s velkým písmenem po řadové číslovce *12. Všesokolský slet* (54 % administrativních pracovníků a právníků, 52 % pracovníků „ostatních profesí“ a 51 % novinářů a pracovníků v médiích). Studenti nebohemisté prokázali nerozhodnost mezi dvěma výše zmíněnými nejčastějšími verzemi – ke každé z nich se přiklonilo 46 %.

Otázka 6: Kterou variantu považujete za správnou (tj. odpovídající platným PČP)?	N	%
Žádost je třeba doplnit <i>Kupní Smlouvou</i> ze dne 4. 10. 2011.	134	1,1
Žádost je třeba doplnit <i>kupní Smlouvou</i> ze dne 4. 10. 2011.	106	0,9
Žádost je třeba doplnit <i>kupní smlouvou</i> ze dne 4. 10. 2011.	8861	72,0
Žádost je třeba doplnit <i>Kupní smlouvou</i> ze dne 4. 10. 2011.	3207	26,1
Celkem	12308	100,0

Poslední otázka v první části dotazníku měla zjistit správnou znalost psaní velkých písmen ve větě *Žádost je třeba doplnit kupní smlouvou ze dne 4. 10. 2011*. Správně odpovědělo 72 % dotázaných. Druhou nejčastěji zmíněnou verzí byla *Kupní smlouva*, pro kterou se v průměru rozhodl každý čtvrtý respondent (26 %).

V této jediné otázce odpovídali správně častěji muži, a to v 76 % případů (ženy v této otázce nechybovaly v 69 %).

V odpovědích na tuto otázku si byli nejjistější nejmladší respondenti, správně odpověděly tři čtvrtiny z nich (75 %). Nejvíce chybovali nejstarší, ovšem i zde 67 % většina dotázaných odpověděla správně. U zbyvajících dvou věkových skupin byl poměr správné versus chybné odpovědi zhruba 70 : 30.

V rámci profesních a studijních skupin zahrávali správnou odpověď jazykoví redaktori, korektoři a překladatelé (81 %), dále učitelé češtiny (78 %) a vysokoškolští pedagogové a studenti jak bohemistiky, tak jiných oborů (okolo 76 %). Nejvíce se odchýlili administrativní pracovníci a právníci (62 % označilo správnou odpověď, 36 % se přiklonilo k variantě *Kupní smlouva*).

Dotazník – část 2: Názory respondentů na psaní velkých písmen v testovaných typech pojmenování

Druhá část dotazníku obsahovala pět otázek (otázky č. 7–11). Respondenti byli nejprve seznámeni se správnou variantou a zdůvodněným psaní názvů zmíněných v první části dotazníku. Následně měli vyjádřit svůj postoj k psaní daných typů pojmenování.

Otázka 7: Podle platných PČP se píše <i>hotel Pyramida</i> . Slovo <i>hotel</i> je podstatné jméno obecné, proto ho píšeme s malým písmenem; slovo <i>Pyramida</i> funguje jako vlastní jméno, proto ho píšeme s písmenem velkým. Stejně tak se podle PČP píše např. <i>penzion Slunečnice</i> , <i>kinó Svět</i> nebo <i>restaurace Panorama</i> . Myslíte si, že by měl být tento způsob zápisu zachován?	N	%
Ano, jsem pro zachování zápisu <i>Cestou minete penzion Slunečnice, kino Svět a restauraci Panorama</i> .	11827	96,1
Ne, jsem pro změnu na <i>Cestou minete Penzion slunečnice, Kino svět a Restauraci panorama</i> .	34	0,3
Ne, jsem pro změnu na <i>Cestou minete Penzion Slunečnice, Kino Svět a Restauraci Panorama</i> .	415	3,4
Ne, jsem pro změnu na <i>Cestou minete penzion slunečnice, kino svět a restauraci panorama</i> .	32	0,3
Celkem	12308	100,0

V pořadí sedmá otázka v dotazníku se týkala zápisu podstatných jmen obecných (označujících budovy, kulturní, rekreační a stravovací zařízení), která se píše s malým počátečním písmenem, v kombinaci s vlastními jmény, která se píše s počátečním písmenem velkým (např. *hotel Pyramida, penzion Slunečnice, kino Svět, restaurace Panorama*). Respondenti byli dotázáni, zda jsou pro zachování tohoto zápisu, nebo by preferovali změnu. Pro zachování se souhlasně vyjádřilo 96 % z nich (97 % žen a 95 % mužů).

V názorech rozložených podle věku respondenti se mezi jednotlivými skupinami neproklázaly podstatné rozdíly. Také z pohledu profesního a studijního vztahu k českému jazyku se všechny skupiny procentuálně shodovaly v přání zachovat současná pravidla. Obecně lze konstatovat, že v případě zápisu tohoto typu pojmenování lidé nechtějí měnit pravidla českého pravopisu a v tomto názoru se shodují bez rozdílu věku, pohlaví a profesí.

Otázka 8: Podle planých PČP se píše <i>náměsí Miru</i> . Slovo <i>náměsí</i> je podstatné jméno obecné, proto ho píšeme s malým písmenem; označení <i>Miru</i> zde funguje jako vlastní jméno, proto ho píšeme s písmenem velkým. Stejně tak se podle PČP píše např. <i>ulice Kosmonautů, most Barikádníků</i> nebo <i>nábřeží Republiky</i> . Myslíte si, že by měl být tento způsob zachován?	N	%
Ano, jsem pro zachování zápisu <i>Půjdete ulicí Kosmonautů přes most Barikádníků až na nábřeží Republiky</i> .	10733	87,2
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete ulicí kosmonautů přes most barikádníků až na nábřeží republiky</i> .	59	0,5
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete Ulicí kosmonautů přes Most barikádníků až na Nábřeží republiky</i> .	629	5,1
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete Ulicí Kosmonautů přes Most Barikádníků až na Nábřeží Republiky</i> .	887	7,2
Celkem	12308	100,0

Osmá otázka se zaměřila na kombinaci dvojslovných názvů náměstí, ulic, tříd, mostů a nábřeží. Byly uvedeny příklady *náměstí Miru, ulice Kosmonautů, most Barikádníků, nábřeží Republiky*. V této otázce velká většina respondentů (87 %) vyjádřila souhlas se zachováním soudobých pravopisných pravidel, tj. nadále psát malé písmeno u prvního podstatného jména obecného a velké písmeno až u druhého.

Pro zachování tohoto stavu bylo 88 % žen a 84 % mužů. V rámci skupin rozdělených podle věku se k zachování stávajících pravidel klonila velká většina respondentů. Nejvíce jich bylo v kategorii 45–59 let (91 %). Méně přesvědčivý souhlas se zachováním způsobu psaní podle platných PČP projevili

nejmladší respondenti (85 %) – ke změně ve prospěch jiné varianty by se však přihlásil pouze jeden ze šesti.

Z pohledu příslušnosti k profesním skupinám se míra souhlasu se zachováním současných PČP u této otázky pohybuje mezi 84 % a 93 %. Všechny profesní a studijní skupiny se procentuálně víceméně shodují v přání zachovat stávající pravidla. Častěji se o nezměněnou variantu zasazují profesní skupiny učitelů češtiny (93 %), jazykových redaktorů, korektorů a překladatelů (91 %), administrativních pracovníků a právníků (89 %), novinářů a pracovníků v médiích (rovněž 89 %). Příznivců změny je velmi malé množství, např. ve skupině studentů nebohemišťů by jeden z deseti upřednostnil psát v názvu obě písmena velká.

Otázka 9: Podle planých PČP se píše <i>nábřeží Protiřašistických bojovníků</i> . Slovo <i>nábřeží</i> je podstatné jméno obecné, proto ho píšeme s malým písmenem; spojení <i>Protiřašistických bojovníků</i> je víceřadné vlastní jméno, u kterého píšeme velké písmeno jen na začátku prvního slova. Stejně tak se podle PČP píše např. <i>ulice Českých exulantů, most Nového mlénia</i> nebo <i>třída Politických vězňů</i> . Myslíte si, že by měl být tento způsob zápisu zachován?	N	%
Ano, jsem pro zachování zápisu <i>Půjdete ulicí Českých exulantů přes most Nového mlénia až na třídu Politických vězňů</i> .	10604	86,2
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete Ulicí Českých exulantů přes Most Nového mlénia až na Třidu Politických vězňů</i> .	303	2,5
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete Ulicí českých exulantů přes Most nového mlénia až na Třidu politických vězňů</i> .	420	3,4
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete ulicí Českých Exulantů přes most Nového Mlénia až na třídu Politických Vězňů</i> .	620	5,0
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete ulicí českých exulantů přes most nového mlénia až na třídu politických vězňů</i> .	93	0,8
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete Ulicí Českých Exulantů přes Most Nového Mlénia až na Třidu Politických Vězňů</i> .	227	1,8
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete Ulicí českých Exulantů přes Most nového Mlénia až na Třidu politických Vězňů</i> .	18	0,1
Ne, jsem pro změnu na <i>Půjdete ulicí českých Exulantů přes most nového Mlénia až na třídu politických Vězňů</i> .	23	0,2
Celkem	12308	100,0

Devátá otázka se týkala názorů na zachování či změnu zápisu několikáslovných názvů ulic, tříd, náměstí, mostů a nábřeží. Slova *ulice, mosty* atd. patří k podstatným jménům obecným, a proto se píše s malým písmenem. Pokud za nimi následuje víceřadné slovo, píše se velké písmeno pouze na začátku prvního slova (např. *nábřeží Protiřašistických bojovníků, ulice Českých exulantů, most Nového mlénia*).

Se zachováním těchto pravidel celkově souhlasilo 86 % dotázaných (84 % mužů a 88 % žen).

Ani z hlediska věku se neprokázaly výraznější rozdíly mezi těmi, kteří by chtěli v těchto názvech zachovat způsob psaní podle PČP (v rámci jednotlivých věkových kategorií to byla vždy 84–90% většina), a těmi, kteří by více slovné názvy raději psali jinak.

Rozložení odpovědí na základě profesních a studijních skupin ukázalo shodu v názoru pro zachování současných pravidel: významně častěji vyjádřili souhlas se zachováním platných PČP učitelé češtiny (93 %), jazykoví redaktori, korektori a překladatelé (92 %), novináři a pracovníci v médiích (90 %). Příznivců změny v tomto typu pojmenování bylo malé množství.

Otázka 10: Podle platných PČP se píše 12. (Dvanáctý) všesokolský slet. Ve více slovných vlastních jménech píšeme velké písmeno jen na jejich začátku. Protože se za první slovo tohoto vlastního jména považuje číslovka (ať už zapsaná číslicemi, nebo slovy), stojí slovo všesokolský až na druhém místě, a proto se píše s písmenem malým. Stejně tak se podle PČP píše např. 39. šachová olympiáda. Myslíte si, že by měl být tento způsob zápisu zachován?	N	%
Ano, jsem pro zachování zápisu <i>Steduje Dvanáctý všesokolský slet; sleduje 39. šachovou olympiádu.</i>	8615	70,0
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje dvanáctý všesokolský Slet; sleduje 39. šachovou Olympiádu.</i>	51	0,4
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje dvanáctý Všesokolský slet; sleduje 39. Šachovou olympiádu.</i>	1186	9,6
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje Dvanáctý Všesokolský slet; sleduje 39. Šachovou olympiádu.</i>	1273	10,3
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje dvanáctý Všesokolský Slet; sleduje 39. Šachovou Olympiádu.</i>	118	1,0
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje dvanáctý všesokolský slet; sleduje 39. šachovou olympiádu.</i>	729	5,9
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje Dvanáctý Všesokolský Slet; sleduje 39. Šachovou Olympiádu.</i>	287	2,3
Ne, jsem pro změnu na <i>Steduje Dvanáctý všesokolský Slet; sleduje 39. šachovou Olympiádu.</i>	49	0,4
Celkem	12308	100,0

Desátá otázka poskytla správné řešení k zápisu více slovných názvů, v nichž je na prvním místě číslovka. V takovém případě se podle platných PČP píše první slovo s velkým a ostatní slova s malým počátečním písmenem (bez ohledu na to, zda je číslovka zapsána číslicí, či slovně). Jako příklad byla v dotazníku uvedena spojení

Dvanáctý všesokolský slet a 39. šachová olympiáda. Pro zachování tohoto zápisu se celkově vyslovilo 70 % lidí (68 % mužů a 72 % žen). Z dalších verzí zápisu tohoto typu názvu se 10% podpory dočkaly varianty *Dvanáctý Všesokolský slet a dvanáctý Všesokolský slet*. Pro další možnosti hlasovalo minimum lidí.

V případě zkoumání distribuce odpovědí na základě věkových skupin se neprokázaly výraznější rozdíly. Pro variantu neměnit zápis slovních spojení názvů začínajících číslovkou hlasovalo přibližně 70 % respondentů v jednotlivých věkových kategoriích.

Přání zachovat současný způsob zápisu dle PČP vyjádřili především profesionální uživatelé českého jazyka. I zde se pro variantu zachování zápisu *Dvanáctý všesokolský slet* nejvíce vyslovovali učitelé češtiny (82 %), studenti bohemistiky (78 %) a jazykoví redaktori, korektori, překladatelé (78 %). Oproti tomu se k této variantě výrazně méně přiklonila skupina novinářů, mediálních a PR pracovníků (67 %). V souladu s výsledky otázky č. 5 právě u této skupiny našla 14% podporu varianta *Dvanáctý Všesokolský slet a 13% podporu variantu dvanáctý Všesokolský slet.*

Otázka 11: Podle platných PČP se píše <i>kupní smlouva</i> , protože nejde o vlastní jméno, ale pouze o označení druhu dokumentu. Stejně tak se podle PČP píše např. <i>prezenční listina</i> , <i>záruční list</i> nebo <i>zákaznická karta</i> . Myslíte si, že by měl být tento způsob zápisu zachován?	N	%
Ano, jsem pro zachování zápisu <i>Žádost je třeba doplnit prezenční listinou, záručním listem a zákaznickou kartou.</i>	11422	92,8
Ne, jsem pro změnu na <i>Žádost je třeba doplnit Prezenční listinou, Záručním listem a Zákaznickou Kartou.</i>	81	0,7
Ne, jsem pro změnu na <i>Žádost je třeba doplnit prezenční listinou, záručním listem a zákaznickou kartou.</i>	27	0,2
Ne, jsem pro změnu na <i>Žádost je třeba doplnit Prezenční listinou, Záručním listem a Zákaznickou kartou.</i>	778	6,3
Celkem	12308	100,0

Jedenáctá otázka dotazníku se zaměřila na správné psaní více slovných názvů označujících některé druhy dokumentů. Jako příklad byla uvedena následující spojení: *kupní smlouva, prezenční listina, záruční list a zákaznická karta*. Jelikož to nejsou vlastní jména, píšeme obě počáteční písmena malá. Dřívá většina respondentů (93 %, a to jak mužů, tak žen) se s tímto zápisem ztotožnila a nepřeje si změnu. Z ostatních variant se s ohlaselem u 6 % setkala pouze verze *Kupní smlouva, Prezenční listina, Záruční list a Zákaznická karta*. Jiné možnosti zůstaly téměř nepovšimnuty.

Stejně jednoznačnou situaci můžeme pozorovat i mezi lidmi různého stáří. Nejvyšší počet příznivců soudobých pravidel zápisu pro označení druhů dokumentů se našlo mezi těmi ve věku 15–29 let (94 %).

Presvědčivé výsledky pro zachování zápisu malých písmen u druhů dokumentů se potvrdily rovněž u jednotlivých profesních a studijních skupin. V této otázce se k zachování způsobu psaní podle PČP hlásili nejčastěji učitelé češtiny (96 %), studenti všech oborů (95 %) a jazykoví redaktori spolu s korektory a překladateli (95 %). Příznivců změny bylo málo, pro změnu ve prospěch poslední varianty (*Prezenční listina* atd.) se vyslovilo necelých 10 % ze skupiny administrativních pracovníků a právníků (i ti by však v 90% většinou upřednostnili zápis podle platných PČP).

Dotazník – část 3: Obecné názory respondentů na psaní velkých písmen v češtině

Třetí část dotazníku o psaní velkých písmen v češtině obsahovala dvě polouzavřené otázky zaměřené na obecnější problematiku psaní velkých písmen v českém velkých písmen (otázka č. 12–13) a jednu volnou otázku na další podněty týkající se psaní dení relevantních sociodemografických údajů.

Otázka 12: Myslíte si, že by měly být zachovány současné zásady pro psaní velkých písmen v následujících typech vlastních jmen?	N	%
Ano, jsem pro psaní podle platných PČP, tedy <i>Orlické hory</i> , <i>Severní ledový oceán</i> , <i>most Legii</i> , <i>Pekařská ulice</i> , <i>Česká republika</i> , <i>Spojené státy americké</i> , <i>Bylo nás pět</i> , <i>Kumhořský dekret</i> , <i>Dekret kumhořský</i> .	10564	85,8
Ne, s velkým písmenem by se měla psát všechna slova víceslovného pojmenování, tedy např. <i>Orlické Hory</i> , <i>Severní Ledový Oceán</i> , <i>Most Legií</i> , <i>Pekařská Ulice</i> , <i>Česká Republika</i> , <i>Spojené Státy Americké</i> , <i>Bylo Nás Pět</i> , <i>Kumhořský Dekret</i> , <i>Dekret Kumhořský</i> .	880	7,1
Ne, s velkým písmenem by se měla psát všechna slova víceslovného pojmenování kromě obecných jmen označujících druh pojmenovávané skutečnosti, tedy např. <i>Orlické hory</i> , <i>Severní Ledový oceán</i> , <i>most Legií</i> , <i>Pekařská ulice</i> , <i>Česká republika</i> , <i>Spojené státy Americké</i> , <i>Bylo Nás Pět</i> , <i>Kumhořský dekret</i> , <i>dekret Kumhořský</i> .	473	3,8
Ne, navrhla bych změny (uveďte příklady).	391	3,2
Celkem	12308	100,0

Ve dvanácté otázce byly zkoumány názory respondentů na zachování soudobých zásad pro psaní velkých písmen v následujících typech vlastních jmen: *Orlické hory*, *Severní ledový oceán*, *most Legií*, *Pekařská ulice*, *Česká republika*, *Spojené státy americké*, *Bylo nás pět*, *Kumhořský dekret*, *Dekret kumhořský*. Pro možnost zachování hlasovalo celkem 86 % dotázaných (89 % žen a 82 % mužů). Ostatní varianty z nabídky se nesetkaly s takovým ohlasem. Druhou nejčastější odpovědí, kterou

však vybralo pouze 7 % lidí, byla možnost psát velká písmena na počátku všech slov víceslovného pojmenování.

Také všechny věkové skupiny ve velké většině souhlasily se zachováním psaní velkých písmen dle platných PČP. Pro změnu se nejčastěji vyslovovala kategorie nejmladších respondentů, ale i oni hlasovali v 83% většině pro zachování pravidel.

Výrazně převažující názor zachovat současná PČP zastávaly všechny profesní a studijní skupiny, zvláště učitelé češtinářů (94 %), jazykoví redaktori, korektori a překladatelé (91 %) a administrativní pracovníci s právníky (89 %).

Variantu psát v daných spojeních vše s velkými počátečními písmeny by uvítalo 9 % ze skupiny studentů nebohemistů, 8 % z vysokoškolských pedagogů nebohemistů a 8 % ze skupiny „ostatní profese“ (avšak i v těchto skupinách podporuje více než 81 % zachování platných PČP).

Otázka 13: Byli byste pro možnost psát velká písmena v těchto specifických případech? (Označte jednu nebo více variant.)	N	%
Pro signalizaci emocionálního vztahu k označované osobě/předmětu (<i>naš milovaný Pejsek, dame si Pivečko, to je ale Blbec</i>).	467	3,8
Pro signalizaci toho, že jde o jeden, konkrétní a určitý jev (<i>Zároveň se založením Účtu v naší Bance získal Klient další výhody</i>).	681	5,5
Pro signalizaci důležitosti (<i>Přípravek pomáhá proti Chřipce a Nachlazení</i>).	209	1,7
Pro vyjádření úcty (<i>Byl to skvělý Genius</i>).	1454	11,8
Nesouhlasím s žádou uvedenou variantou.	10014	81,4
V jiných případech (napíšte, v jakých).	367	3,0
Celkem	12308	107,2

Třináctá otázka byla zaměřena na zjištění postojů respondentů k možným úpravám pravidel psaní velkých písmen ve specifických případech (vyjádření úcty, emocionálního vztahu, důležitosti atd.). Dotázaní tentokrát mohli označit i více odpovědí z nabídky (proto byl počet označených odpovědí vyšší než počet vyplněných dotazníků a součet hodnot v posledním sloupci tabulky neodpovídá 100 %). V celkovém hodnocení se 81 % hlasujících (84 % žen a 77 % mužů) přiklonilo k variantě nesouhlasu s jakoukoli z uvedených variant. Zároveň by 12 % lidí (14 % mužů a 11 % žen) uvítalo možnost psát velké počáteční písmeno pro vyjádření úcty (např. *Byl to skvělý Genius*). Ostatní odpovědi se vyskytovaly v malém množství.

Kritérium věkových intervalů ukazuje, že relativně nejvíce příznivců změny se našlo mezi nejmladšími, tedy ve věku do 30 let. Proti změně PČP v daných specifických případech se naopak častěji vyslovovali lidé ze skupin starších 45 let (86 %).

Nejvíce hlasů proti zavádění velkého počátečního písmena v uvedených specifických případech vyjádřili učitelé češtiny (87 %), administrativní pracovníci a právníci (84 %) a „ostatní profese“ (83 %).

Pro možnost psaní velkého písmena v případě vyjádření úcty se vyslovili zvláště studenti, a to jak vysokoškolsí studenti bohemistiky (17 %), tak studenti středních škol a VŠ jiných oborů (16 %), dále 15 % VŠ pedagogů nebohemistů, 11 % novínářů a 10 % učitelů češtiny.

Nejvíce zástupců, kteří by podpořili možnost psaní velkého písmena pro signalizaci emocionálního vztahu k označovanému jevu, příslušelo ke skupině VŠ pedagogů (9 % bohemistů a 7 % z jiných oborů než bohemistika).

V závěrečné, volné otázce č. 14 byl dotazovaným ponechán prostor k vyjádření vlastního názoru na současná pravidla psaní velkých písmen a této možnosti využilo přes 4 000 respondentů. O postojích uživatelů češtiny k psaní velkých písmen na základě dotazníkového šetření, jak byly prezentovány v odpovědích na otázku třetí části dotazníku, viz podrobněji následující článek Ivany Svobodové.

Závěr

Statistickou analýzou dat obdržených ve výzkumu *Psaní velkých písmen v češtině* bylo zjištěno, že pravidla pro psaní velkých písmen v českém jazyce znalo 59 % z celkového počtu respondentů. Z takového výsledku nelze usoudit, že by byl stav znalosti této pravopisné oblasti zcela uspokojivý. Obecně měli respondenti největší problémy s psaním názvů *náměští Miru* (správně odpovědělo jen 41 %) a *12. (Dva náctý) všesokolský slet* (správnou odpověď označilo 45,5 %).

V odpovědích na otázky zaměřené na postoje k současné kodifikaci a jejím možným změnám respondenti prokázali poměrně značnou konzervativnost. Celkem 86 % z respondentů sdílelo názor, aby byla současná pravidla pro psaní velkých písmen v češtině zachována, a s návrhy případných úprav nesouhlasilo.

Jednoduše řečeno, ač respondenti výzkumu pravopisné normy pro psaní velkých písmen v českém jazyce zcela neovládali, po objasnění pravopisných zásad byli pro zachování stávajících PČP a žádné změny si nepřáli.

LITERATURA

Pravidla českého pravopisu (1993). Praha: Pansofia.

Pravidla českého pravopisu (1994). Praha: Academia.

Pravidla českého pravopisu (1999). Praha: Fortuna.

Psaní velkých a malých písmen v češtině. Výzkumná zpráva, Factum Invenio, 8. 8. 2012.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Letenská 4, 118 51 Praha 1

pravdova@ujc.cas.cz